

YOKSULLUK NAFKASININ İKTİSADİ ETKİLERİ: DAVRANIŞSAL EKONOMİK BİR ANALİZ

Gaye TUĞ LEVENT¹

Özge ERSEZER²

Öz

Türk Medeni Kanun'un 175. maddesi gereğince, boşanma sonrası yoksulluğa düşecek olan tarafın diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka talep edebilmesi mümkündür. Kanun metninde süreye ilişkin herhangi bir sınırlama öngörülmemesi, uygulamada nafakanın uzun yıllar boyunca devam etmesine yol açmış ve bu durum hem öğretide hem de kamuoyunda yoğun tartışmalara neden olmuştur. Yoksulluk nafakası kurumunun temelinde, eşler arasındaki sosyal dayanışmanın boşanma sonrasında da belirli ölçüde devam etmesi düşüncesi yatmakla birlikte, aynı düzenleme eşlerin kişisel ilişkilerinin de boşanmayı takiben makul bir süre içerisinde sona erdirilmesini de amaçlamaktadır. Bu nedenle, yoksulluk nafakasının kanunun amacına uygun şekilde işlerlik kazanabilmesi hususunda yeni bir yasal düzenleme yapılmasına duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'de 2009–2023 yılları arasında açılan nafaka davaları, boşanma oranları, kadın istihdamı, işgücüne katılım oranı ve eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi ampirik bir yaklaşımla incelemektedir. Çalışmada, klasik ekonometrik yöntemlerden farklı olarak veri madenciliği tekniklerinden biri olan regresyon karar ağacı (CART) modeli kullanılmış; böylece değişkenler arasındaki karmaşık ilişkiler sezgisel biçimde ortaya konulmuştur. Analizde bağımlı değişken olarak açılan nafaka dava sayısı alınmış, bağımsız değişkenler ise kadın istihdam oranı, kadın işgücüne katılım oranı ve kadınların eğitim düzeyleri olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, kadınların eğitim ve istihdam düzeyinin yükselmesiyle birlikte nafaka talebine olan bağımlılığın azaldığını göstermekte; bu durum, nafaka sisteminin yeniden yapılandırılması ve süresiz nafaka uygulamasının belirli kriterlere bağlanması yönünde politika önerilerini gündeme getirmektedir. Dolayısıyla çalışma hem Türk Medeni Hukuku'na hem de iktisat politikası ve toplumsal cinsiyet ekonomisi literatürüne disiplinler arası bir bakış kazandırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: yoksulluk, nafaka, sosyal adalet, boşanma, kadın istihdamı.

Jel Kodları: K35, K15, G40, G41

¹ Doktor Öğretim Üyesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Hukuk Bilimleri ABD, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-9387-5065, gayetug@yyu.edu.tr

² Doktor Öğretim Üyesi, İktisat Bölümü, İktisat Teorisi ABD, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-7317-6053, ozgeersezer@yyu.edu.tr

THE ECONOMIC EFFECTS OF ALIMONY: A BEHAVIORAL ECONOMIC ANALYSIS

Abstract

According to Article 175 of the Turkish Civil Code, a party who becomes impoverished after a divorce can request indefinite alimony from the other spouse, in proportion to their financial means. The lack of any time limitation in the law has led to the continuation of alimony payments for many years in practice, sparking intense debate both in the legal literature and in the public eye. While the basis of the institution of alimony is the idea that the social solidarity between spouses should continue to a certain extent after the divorce, the same regulation also aims to end the personal relationships of the spouses within a reasonable period of time following the divorce. This study examines the relationship between alimony cases filed between 2009 and 2023 in Turkey, divorce rates, women's employment, labor force participation rate and education level with an empirical approach. In the study, unlike classical econometric methods, the regression decision tree (CART) model, one of the data mining techniques, was used; thus, the complex relationships between variables were revealed intuitively. In the analysis, the number of alimony cases filed was taken as the dependent variable, and the independent variables were determined as women's employment rate, women's labor force participation rate and women's education level. The findings show that as women's education and employment levels increase, their dependence on alimony requests decreases; this situation brings forward policy recommendations for restructuring the alimony system and linking the application of indefinite alimony to certain criteria. Therefore, the study provides an interdisciplinary perspective on both Turkish Civil Law and the literature on economic policy and gender economics.

Keywords: poverty, alimony, social justice, divorce, woman's employment.

Jel Classification: K35, K15, G40, G41.

GİRİŞ

Evlilik birliğinin sona ermesiyle birlikte, evliliğe taraf olan bireylerin yaşayabilecekleri mağduriyetleri gidermek amacıyla uygulanan nafaka sistemi, toplumsal adaletin sağlanması ve taraflar arasında dengenin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası, boşanma sonucunda yoksulluğa düşen eşin asgari geçim koşullarını korumayı hedefleyen bir sosyal adalet mekanizması niteliğindedir. Bununla birlikte, söz konusu kurum yalnızca hukuki bir düzenleme olmanın ötesinde, toplumsal cinsiyet rolleri, işgücü piyasası dinamikleri ve ekonomik bağımsızlık kavramlarıyla da yakından ilişkili çok boyutlu bir kavramdır.

Son yıllarda Türkiye'de boşanma oranlarındaki artış, kadınların işgücüne katılım düzeyindeki değişimlerle birlikte değerlendirildiğinde, nafaka sisteminin iktisadi ve davranışsal etkilerinin yeniden tartışılması gereğini ortaya koymaktadır. Kadınların eğitim düzeyindeki artış ve ekonomik hayata katılımları, yoksulluk nafakasına olan bağımlılığı azaltırken; süresiz nafaka uygulaması, bireylerin ekonomik özgürlükleri ve işgücü piyasasına katılım kararları üzerinde tartışmalı sonuçlar doğurmaktadır. Bu kapsamda, nafaka sisteminin mevcut yapısının sosyal devlet ilkesiyle uyumlu

biçimde, aynı zamanda ekonomik sürdürülebilirliği gözeten politikalarla yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye’de 2009–2023 yılları arasında açılan nafaka davaları, boşanma oranları, kadın istihdamı, işgücüne katılım oranı ve eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi ampirik bir yaklaşımla incelemektedir. Çalışmada, klasik ekonometrik yöntemlerden farklı olarak veri madenciliği tekniklerinden biri olan regresyon karar ağacı (CART) modeli kullanılmış; böylece değişkenler arasındaki karmaşık ilişkiler sezgisel biçimde ortaya konulmuştur. Analizde bağımlı değişken olarak açılan nafaka dava sayısı alınmış, bağımsız değişkenler ise kadın istihdam oranı, kadın işgücüne katılım oranı ve kadınların eğitim düzeyleri olarak belirlenmiştir.

Ampirik analizin yapılabilmesi için Regresyon Karar Ağacı Modelinin tercih edilmesinin sebebi, hukuki ve sosyoekonomik değişkenler arasındaki etkileşimleri ayrı modellemelerle göstererek yorumlanabilir bir yapı sunmak ve ülkemizde politika yapıcılar için karar destek aracı işlevi görebilmesidir. Bu yönüyle bu çalışma, bugüne kadar genellikle nafaka sisteminin hukuki değerlendirmesini yapan çalışmalara ek olarak davranışsal ekonomi ve sosyal politika literatürüne de katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgular, kadınların eğitim ve istihdam düzeyinin yükselmesiyle birlikte nafaka talebine olan bağımlılığın azaldığını göstermekte; bu durum, nafaka sisteminin yeniden yapılandırılması ve süresiz nafaka uygulamasının belirli kriterlere bağlanması yönünde politika önerilerini gündeme getirmektedir. Bu çalışmanın neticesinde elde edilen sonuçlara göre önerilen politikalar göz önüne alındığında, bu çalışmanın hem Türk Medeni Hukuku’na hem de iktisat politikası ve toplumsal cinsiyet ekonomisi literatürüne disiplinler arası bir bakış kazandıracağı ön görülmektedir.

1. Yoksulluk Nafakası Kavramı

Türk hukukunda aile, toplumun temeli olarak kabul edilmiş ve Anayasa’nın 41. maddesi ile evlilik birliğinde eşler arasındaki eşitlik ilkesi düzenlenmiştir. Bu anayasal koruma doğrultusunda, Türk Medeni Kanunu’nda (TMK) evlilik birliğinin eşlere yüklediği hak ve yükümlülükler yer verilmiştir. Karşılıklı olarak eşlere yüklenen bu hak ve yükümlülükler maddi ve manevi yardım, bakım ve gözetim sorumluluğuna ilişkindir. Kanun koyucu, eşler arası eşitliğe dayanan karşılıklı mevcut bu yükümlülükleri sadece evlilik birliği süresince değil, boşanma halinde de belirli şartlar altında devam edebileceğini öngörmüş ve bu yönde yasal düzenlemeler getirmiştir. Boşanmanın mali sonuçlarından biri olarak düzenlenen yoksulluk nafakası bu kapsamda düzenlenen yükümlülükler arasında değerlendirilmektedir.

Yoksulluk nafakasının temeli ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanmaktadır (Akıntürk ve Ateş, 2020, s. 302). Evlilik birliği devam ederken eşlere yüklenen bazı yükümlülüklerin, evlilik birliği sona

erdiğinde de devam etmesini ön gören düzenlemeler aynı zamanda sosyal adaletin sağlanması da hizmet etmektedir.

Yoksulluk nafakası, boşanma sonrası yoksulluğa düşecek olan eşe, diğer eş tarafından ödenen mali katkı olarak tanımlanabilir (Dural, Öğüz & Gümüş, 2018, s.150; Erdem, 2019, s.201; Akıntürk ve Ateş, 2020, s.302; Erdem ve Makaracı-Başak, 2022, s. 202-203). Boşanma sonrasında eşler arasındaki ekonomik dengenin asgari düzeyde sağlanmasını amaçlayan bu nafaka türü TMK'nın aile hukukuna ilişkin düzenlemeleri arasında yer almaktadır. Kanunda tanımyı yapılmayan yoksulluk nafakası, boşanma sonrasında evliliğin sona ermesi nedeniyle ekonomik olarak yoksullaşacak olan eşe, diğer eşin ekonomik gücü oranında yapacağı mali katkı olarak düzenlenmiştir.

Boşanma sonucunda ortaya çıkan taraflar arasındaki olumsuz ekonomik durumun yeniden dengelenmesi amacını taşıyan yoksulluk nafakası, evlenmeden kaynaklanan güven ilişkisinin bir sonucu olarak da kabul edilmektedir (Kocabaş, 2013, s. 360). Kavrama ilişkin yasal düzenleme ile boşanma sonucunda yoksulluğa düşen eşin asgari geçim koşullarının sağlanması amaçlanmaktadır. Nitekim, yoksulluğa düşme kavramı yerleşik Yargıtay içtihatlarında da “yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde gelirin olmaması” şeklinde belirtilmiştir³. Bu nedenle yoksulluk nafakasının amacı hiçbir zaman nafaka alacaklısını zenginleştirme olmayacaktır. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi, yalnızca nafaka talep eden eşin boşanma sebebiyle yoksulluğa düşmesi değil, aynı zamanda diğer eşin bu nafakayı karşılayabilecek ekonomik imkâna sahip olmasına da bağlıdır.

2. Yoksulluk Nafakası Kavramının Hukuki Niteliği

Yoksulluk nafakası kaynağını, Türk Medeni Kanunu'nun aile hukukuna ilişkin düzenlemelerinden alan ve boşanmanın gerçekleşmesi ile hüküm doğuran yenilik doğurucu bir hak niteliğindedir (Eren, 2014, s. 116). Yoksulluk nafakası, yoksulluğa düşecek olan eşin talebiyle bağlı olmasından dolayı kişiye bağlı bir alacak hakkı olarak da nitelendirilir (Akıntürk ve Ateş, 2020, s. 302).

Boşanmanın mali sonuçlarından olan yoksulluk nafakası, boşanmaya bağlı fer'i bir hak niteliğindedir. TMK m. 184/V düzenlemesine göre; “boşanma veya ayrılığın fer'i sonuçlarına ilişkin anlaşmalar, hâkim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz”. Bu hüküm gereğince; yoksulluk nafakası kanundan doğduğu için, eşlerin kendi aralarında anlaşarak hazırlamış oldukları nafaka hükümlerinin de içerisinde bulunduğu protokol, hâkimin onayına bağlı olarak hüküm doğuracaktır. Yoksulluk nafakası sözleşmeden değil, kanundan kaynaklandığından hâkim, tarafların yapmış olduğu protokolü aynen kabul edebileceği gibi değiştirip, reddetme hakkına da sahiptir. Yargıtay da nafaka ve nafakanın

³ Yargıtay [Hukuk Genel Kurulunun 07.10.1998 tarihli ve 1998/2-656 E.](#), 1998/688 K.; 16.05.2007 tarihli ve 2007/2-275 E., 2007/275 K.; 20.06.2019 tarihli ve 2017/2-2424 E., 2019/751 K. sayılı kararları. (Erişim Tarihi: 12.09.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon)

arttırılması davalarını, kanundan doğan bir alacağın tespiti ve tahsili davası niteliğinde kabul etmektedir⁴.

Aile hukukuna ilişkin bir düzenleme olan yoksulluk nafakasının, eşlerin evlilik birliğinin sona ermesinden sonra birbirlerine karşı olan mali yükümlülüklerin bir uzantısı olduğunun kabulü ile klasik bir borçlar hukuku ilişkisinden ziyade kamu düzeni ve sosyal adaleti sağlamaya yönelik bir kurum olduğunun da kabulü gerekir (Kılıçoğlu, 2019, s. 248). Bununla birlikte yoksulluk nafakasının süreklilik arz eden bir borç ilişkisi olması sebebiyle borçlar hukuku özelliği taşıdığına da dikkat çekmek gerekir. Ancak bu borç ilişkisinin sıradan bir sözleşmeden kaynaklanan borç niteliğinde olmayıp, hâkimin takdirine bağlı olarak şekillenen ve kanundan doğan bir edim olduğu da unutulmamalıdır.

Yoksulluk nafakasını hukuki niteliği itibariye tazminat veya ceza olarak değerlendirmek mümkün değildir (Akıntürk ve Ateş, 2020, s. 302). TMK m. 175/II’de geçen nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağına yönelik düzenleme de bunu destekler niteliktedir. Evlilik birliğinden doğan eşler arasındaki dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün bir uzantısı olduğu, tazminat olarak nitelendirilemeyeceği yerleşik Yargıtay içtihatlarında da kabul görmüştür⁵.

Kavramın hukuki niteliği ile ilgili doktrindeki görüşler incelendiğinde, yoksulluk nafakasının aile hukukuna ilişkin özel hukuk yapısı ile birlikte kamu düzeni ile de yakın ilişkili olan bir sosyal koruma kurumu olduğu hem de düzenli ödeme yükümlülüğü nedeniyle borçlar hukuku kapsamında bir edim olarak karma bir yapı olarak değerlendirilebileceği açıktır. Ancak bizim de katıldığımız ağırlık görüş, yoksulluk nafakasının sadece borçlar hukuku ile ilişkili bir edim olarak kabul edilmesinden ziyade sosyal adaletin özel hukuk boyutu olarak nitelendirilmesi gerektiği yönündedir.

3. Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakası

Yoksulluk nafakası, evlilik birliğinin sona ermesiyle birlikte, kanunda belirlenen şartların haiz olması durumunda, bir eşin diğer eşe ödeyeceği bakım nafakası olarak nitelendirilir. Türk hukukunda yoksulluk nafakası boşanmanın mali sonuçlarından biri olarak TMK m. 175’de düzenlenmiştir.

743 Sayılı eski Medeni Kanun ilk yürürlüğe girdiğinde yoksulluk nafakasının en fazla bir yıl süre ile hükmedilebileceği düzenlenmişti. Bu hüküm 3444 Sayılı Kanun ile 1988 yılında değiştirilmiş, süresiz olarak nafaka istenebileceği kabul edilmiştir. Kanunun yürürlüğe girdiği 1926 yılı ile değişikliğin yapıldığı 1988 yılı arasında yoksulluk nafakasına uygulanmış olan bir yıllık süre meselesi

⁴ Y. 3. HD., T. 11.12.2017, E. 2017/14312, K. 2017/17373; Y. 3. HD., T. 25.01.2017, E. 2016/10133, K. 2017/599. (Erişim Tarihi: 21.10.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon)

⁵ “YHGK T. 10.11.2010, E. 2010/2-614, K. 2010/597: ..Yoksulluk nafakası, boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek olan tarafı koruma amacına yönelik olduğu içindir ki, boşanmış olan yoksul tarafa verilecek olan yoksulluk nafakası, hiçbir surette diğer tarafa yükletilen bir ceza veya tazminat niteliğinde değildir. Şayet böyle olsaydı, sadece boşanmada kusuru olan eşten istenebilmesi gerekirdi. Oysa ki, maddede açıkça belirtildiği gibi, kusursuz eş dahi yoksulluk nafakası ödemekle yükümlüdür. Yoksulluk nafakası, bir bakıma evlilik birliği devam ettiği sürece söz konusu olan karşılıklı bakım ve geçindirme ödevinin devam ettirilmesi anlamını taşımaktadır..” (Erişim Tarihi: 13.10.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon).

dönemin öğretisinde tartışma konusu olmuştur. Özellikle süre sınırı, düzenlemenin amacı, kadınların iş gücüne katılım oranının düşüklüğü ve kadınların mağdur olması nedeniyle eleştirilmiştir (Velidedeoğlu, 1965, s. 262; Tekinay, 1990, s. 264). 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda da yoksulluk nafakasının süresiz olarak istenebileceği düzenlenmiştir.

3.1. TMK m. 175 Düzenlemesi

Kanun koyucu yoksulluk nafakasını TMK m. 175 hükmünde; *“boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz”* şeklinde düzenlemiştir. Hükümde sadece yoksulluk nafakası ile ilgili genel ölçütlere yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle yoksulluk nafakasına hükmedilirken hâkim geniş bir takdir yetkisini kullanabilecektir (Kulaklı, 2018, s. 243).

Kanun maddesinin lafzından hareketle yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için bazı koşulların yerine getirilmesi gerekir. Öncelikle yoksulluk nafakası, boşanmanın mali bir sonucu olduğundan, boşanmanın fer’i sonuçları arasında yer alır ve boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte hükümlerini doğurur. Ayrıca yoksulluk nafakasına karar verilebilmesi için taraflardan birinin talebi gerekir. Hâkim, diğer nafaka türlerinden farklı olarak, yoksulluk nafakası hakkında talep olmadan resen karar vermez (Öztan, 2015, s. 452).

Yoksulluk nafakasının düzenlendiği TMK m. 175 hükmünde talepte bulunan tarafın kusurunun daha ağır olmaması gerektiği yönünde düzenleme bulunmaktadır. Bununla birlikte nafakayı ödeyecek olan kişinin de kusurlu olması şart değildir (Akıntürk ve Ateş, 2020, s. 303). Nitekim yoksulluk nafakasını tazminattan ayıran en temel özellik budur. Kusuru bulunmayan taraftan tazminat talep edilemeyeceği halde yoksulluk nafakası talep edilebilecektir. Yoksulluk nafakası talep tarafın, boşanmadaki kusurunun diğer tarafa göre daha ağır olmaması gerekir. Daha ağır kusurlu olan eşin yoksulluk nafakası talebi ise reddedilecektir.

Madde düzenlemesine göre, yoksulluk nafakası talep eden kişinin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olması da gerekir. Evlilik birliğinin sona ermesi nedeniyle kişinin yoksulluğa düşmesi durumunda bu nafaka talep edilebilir. Boşanma ile yoksulluğa düşme arasında illiyet bağı bulunması gerekir. Nafakayı talep eden kişinin yoksullaşması, kendinden kaynaklanan sebeplere dayanıyorsa, illiyet bağı eksikliğinden talebi uygun görülmeyecektir (Öztan, 2015, s. 501). Hâkimin belirleyeceği yoksulluk nafakasının, ödeyecek olan tarafın ekonomik gücüyle de orantılı olması gerekir. Ancak nafaka miktarının takdirinde esas olan yoksulluğa düşecek tarafın, yoksulluğa düşmesine engel olacak miktardır. Nafaka yükümlüsünün ekonomik durumunun iyi olması nedeniyle, daha yüksek oranda bir yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerekir (Dural, Ögüz & Gümüş, 2018, s.150). Eski Medeni Kanun’da kadının yoksulluk nafakası ödeyecek olan taraf olabilmesi için kadının refah hali içerisinde yaşama şartı aranmaktaydı. Ancak yeni TMK’da eşitliğe aykırı olarak değerlendirilen bu şart yer

almamış, madde düzenlemesinde nafaka yükümlüsü için kadın veya erkek ayrımı yapılmadan taraf ifadesi kullanılmıştır.

3.2. Yargıtay Uygulaması ve İçtihatların Değerlendirilmesi

TMK m. 175’de yer alan yoksulluk nafakasına ilişkin şartların oluşması durumunda hâkim, nafaka yükümlüsünün mali gücü ile orantılı olarak yoksulluğa düşen tarafın geçimini sağlayacak miktarda nafakaya hükmedecektir. Mahkeme karar vermeden önce tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile nafaka talep eden tarafın çalışıyor olması durumunda da gelirin düzenli ve sürekli olup olmadığını araştırması gerekmektedir. Yargıtay bir kararında, tarafların ekonomik durumlarının birbirine denk olup olmadığının araştırılması gerektiğini ve sonuca göre yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiğini belirtmiştir⁶. Ayrıca Yargıtay, nafaka miktarı belirlenirken davanın açıldığı tarihteki şartların esas alınması gerektiği görüşündedir⁷.

Boşanma sonucunda talep edilen maddi ve manevi tazminat taleplerinden farklı olarak yoksulluk nafakası taleplerinde davalı tarafın kusurlu olması aranmamaktadır. Bununla birlikte madde hükmüne göre yoksulluk nafakası talep eden tarafın diğer eşe göre daha ağır kusurlu olmaması gerektiği de düzenlenmiştir. Yargıtay, davalı tarafın kusurlu olmasını aramamakla birlikte, daha ağır kusurlu olan eşin yoksulluk nafakası taleplerini reddetmektedir⁸.

Maddi ve manevi tazminat ile birlikte yoksulluk nafakası talep edilmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Tazminat ödenen eşe, bu durumun onu yoksulluktan kurtarıp kurtarmadığının nafaka belirlenirken dikkate alınıp alınmayacağı yönünde yasal bir düzenleme de bulunmamaktadır. Doktrinde yerleşik görüş, tazminat ödemesi sonucunda eşin yoksulluğu ortadan kalkıyorsa yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi veya nafaka belirlenirken bunun dikkate alınması gerektiği yönündedir (Akıntürk ve Ateş, 2020, s. 304; Öztan, 2015, s. 504; Burcuoğlu, 2018, s. 11; Kulaklı, 2018, s. 243). Ancak Yargıtay bu konuda farklı görüştedir. Maddi ve manevi tazminat talepleri ile yoksulluk nafakasının yasal

⁶ “Y. 2. H.D. T. 23.6.2025, E. 2024/10171, K. 2025/6243: Sosyal ve ekonomik durum araştırma tutanağında kadının çalışmadığı yönünde bilgi mevcut ise de; davacı-karşı davalı erkek vekili tarafından kadının, ismini de bildirdikleri bir şirkette çalıştığı ileri sürülerek buna ilişkin fotoğrafı da ekledikleri anlaşılmakla; Mahkemece yeniden usulünce tarafların sosyal ve ekonomik durumlarının SGK kayıtları da dikkate alınarak etraflıca araştırılarak, kadının sürekli ve düzenli bir işte çalışıp çalışmadığının, çalıştığının tespit edilmesi halinde, çalışması karşılığında elde ettiği gelirin düzenli ve sürekli olup olmadığının, tarafların gelir durumlarının birbirlerine yakın veya denk olup olmadığının araştırılarak sonuca göre kadının yoksulluk nafakası talebi hakkında karar verilmesi gerekirken, bu konuda eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir..” (Erişim Tarihi: 05.09.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon).

⁷ “Y. 3. HD. T. 21.11.2005; E. 2005/12641, K. 2005/12058” (Erişim Tarihi: 12.09.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon).

⁸ “YHGK, T. 17.5.2023, E. 2022/147, K. 2023/461: ..boşanmaya sebep olan olaylarda tam kusurlu ya da ağır kusurlu eş lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemeyecektir. Bu nedenle boşanmaya sebep olan olaylarda ağır kusurlu olan kadın eş yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru görülmediğinden yoksulluk nafakası talebinin reddi gerekmektedir..” (Erişim Tarihi: 17.09.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon).

dayanaklarının farklı olduğu ve birbirlerinin yerine geçemeyecekleri yönünde yerleşik kararları bulunmaktadır⁹.

TMK m. 176/I düzenlemesine göre yoksulluk nafakası toplu olarak veya irat şeklinde ödenmesine karar verilebilir. Taraflar kendi aralarında yapacakları bir anlaşma ile de yoksulluk nafakasının ne şekilde ödeneceğini belirleyebilirler. Ancak bu anlaşmanın hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için hâkim tarafından onaylanması gerekmektedir (Dural vd. 2018, s.150). Uygulamada genellikle nafakanın toplu olarak ödenmesine karar verilen durumlarda tarafların kendi aralarında bunu belirledikleri görülmektedir (Kulaklı, 2018, s. 250). Toplu ödeme ile yoksulluk nafakasının en çok tartışılan yönü olan süresiz olmasının getirdiği olumsuzlukların da önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Ancak uygulamada mahkemelerin resen toplu ödemeye karar vermesi sık rastlanan bir durum değildir. Yargıtay son yıllardaki kararlarında kanunun amacına uygun olarak irat şeklinde değil toptan ödeme yönünde kararlar verdiği görülmektedir¹⁰. Hakim, yoksulluk nafakasının ödeme şeklini belirlerken, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile taleplerini de dikkate alması gerekir.

Yoksulluk nafakasına ilişkin madde düzenlemesinde, süresiz olarak talep edilebileceği düzenlenmektedir. Yargıtay'ın yoksulluk nafakası talebinde süreye ilişkin görüşü de hakimın nafaka talebini değerlendirirken süreye ilişkin takdir hakkını kullanmaksızın ya süresiz olarak nafaka talebinin kabulüne ya da talebin reddine yönelik karar vermesi gerektiği yönündedir¹¹.

3.3. Yoksulluk Nafakasında Süreye İlişkin Güncel Tartışmalar

Yoksulluk nafakasında süreye ilişkin farklı görüşler sadece irat şeklinde ödenmesine karar verilen durumlar için söz konusudur. Öyle ki, hâkimin yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar vermesi durumunda, sürekli bir borç ilişkisinden bahsedilemeyeceği açıktır.

Kanun düzenlemesinde yoksulluk nafakasına ilişkin bir sürenin ön görülmemesi, uygulamada yoksulluk nafakasının uzun yıllar devam etmesine neden olmuştur. Doktrinde bir kısım görüşe göre

⁹ “YHGK, T. 16.5.2007, E. 2007/2-275, K. 2007/275: ..Görüleceği üzere davacı kadın yararına hükmedilen maddi ve manevi tazminatların hukuksal dayanağı ile yoksulluk nafakasının hukuksal dayanağı birbirinden farklıdır. Biri diğerinin yerine ikame edilemeyeceği gibi, birini alanın diğerini alamayacağının ileri sürülmesi yasal mevzuat karşısında mümkün görülmemektedir..” (Erişim Tarihi: 03.09.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon).

¹⁰ “Y. 2. H.D. T. 1.7.2025, E. 2024/5703, K. 2025/6775: Somut olayda kadının boşanmakla yoksulluğa düşeceği gerçekleşmiş ise de tarafların ekonomik ve sosyal durumu, yaşları, evlilik süresi ve ortak çocuklarının bulunmayışı dikkate alındığında kadın yararına irat şeklinde yoksulluk nafakasına hükmedilmesi Kanunun amacına uygun bulunmamaktadır. O halde 4721 Sayılı Kanun'un 176. maddesinin birinci fıkrası nazara alınarak, hakimın takdir yetkisi çerçevesinde tarafların ekonomik ve sosyal durumlarına uygun olarak yoksulluk nafakası yönünden bir defaya mahsus olmak üzere "toptan ödeme" kararı verilmesi hususu da tartışılıp değerlendirilerek buna göre yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” (Erişim Tarihi: 12.08.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon).

¹¹ “Y. 2. HD. T. 12.12.2017, E. 2016/8859, K. 2017/14407: Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hakime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri göz önünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir. Kanun, bu nafakanın "süresiz" olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur.” (Erişim Tarihi:20.08.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon).

yoksulluk nafakası sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir. Özellikle uzun süreli evliliklerde, çalışmayan kadının boşanma sonrası iş gücü piyasasına katılım güçlüğü dikkate alındığında, süresiz nafaka sistemi, eşler arasındaki ekonomik eşitsizliği gidermeye hizmet eden bir araç olarak kabul edilmelidir (Akıntürk ve Ateş, 2020, s. 305). Bununla birlikte süresiz yoksulluk nafakasının taraflar arasında ekonomik bağımsızlığı engellediği ve boşanmanın mali sonuçlarını ön görülemez hale getirmesi nedeniyle eleştirilmektedir. Kısa süreli evliliklerin boşanma sonucunda sona ermesi halinde yıllarca süren nafaka yükümlülüğünün ekonomik özgürlükler yönünden adil olmadığına dair görüşler de bulunmaktadır (Kılıçoğlu, 2019, s. 260).

Süresiz olarak hükmedilen yoksulluk nafakasında, nafaka yükümlüsünün yaşamı süresince bu sorumluluğu yerine getirmesinin hakkaniyete aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapılmış ve TMK m.175 düzenlemesindeki "süresiz olarak" ifadesinin iptali talep edilmiştir¹². Başvuruda özetle; nafaka düzenlemesini içeren kanun maddesinde yoksulluk nafakasına hangi hallerde hükmedileceği, eşlerin ekonomik durumların ne ölçüde dikkate alınacağı, evliliğin süresi, çocuk sayısı ve hangi hallerde kaldırılacağı açıkça düzenlenmediği belirtilmiştir. Yoksulluk nafakasında sürenin düzenlenmeyeşine ilişkin başvuruda; *"bu nafakanın sürekli olması yükümlü kişi için ömür boyu sürecek bir mali yükümlülük altına sokmakta, boşanmakla ortak hayatları biten kişileri birbirlerine sürekli olarak bağımlı kılmaktadır. Evlilik iki insan arasında sözleşme ile bir birliktelik kurmakta ve kan gibi doğal olamayan bir akrabalık tesis etmektedir. Boşanma ile bu birliktelik sona ermesine rağmen ömür boyu sürecek bir yükümlülük ile kişiler birbirlerine bağımlı kılınmaktadır."* Şeklinde ifade edilmiştir. Bununla birlikte sürekli olarak ödenen yoksulluk nafakasının, nafaka alacaklısını çalışmamaya teşvik ettiğinden de bahsedilmiştir. Anayasa Mahkemesi yaptığı değerlendirmede, yoksulluk nafakasının boşanma sonucunda evliliğin sona ermesi nedeniyle yoksulluğa düşen kişiyi korumak için sosyal devlet ilkesi gereğince ön görülen bir düzenleme olduğu gerekçesiyle başvuruyu reddetmiştir. Yüksek Mahkeme kararında red gerekçesini şu şekilde açıklamıştır: *"Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, ahlaki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesi yer almaktadır. Yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir. Yoksulluk nafakasıyla, boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasının yanı sıra, nafaka talep edilen eşin de nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması gerekmektedir. İtiraz konusu kuralda, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşi korumak için diğer eşin, koşulları bulunduğu sürece, herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası vermesi düzenlenmiş olup bu yükümlülüğün sosyal hukuk devleti ilkesinin*

¹² AYM T. 17/5/2012, E. 2011/136, K. 2012/72. (Resmi Gazete Yayın Tarihi: 26.06.2012, Sayı: 28335), (Erişim Tarihi: 21.08.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon).

gereği olarak getirildiği kuşkusuzdur”. Böylece yoksulluk nafakasının, özel hukuktaki sosyal adaleti sağlama aracı olduğu düşüncesi ile iptal talebi oy çokluğu ile reddedilmiştir.

Uygulamada yoksulluk nafakasına ilişkin taleplerde, nafakanın miktarı konusunda hâkimin takdir yetkisi olduğu açıktır. Somut olay özelinde değerlendirme yapacak olan hâkim talep edilen nafakaya kabul edebilir, reddedebilir veya miktarda indirim yapabilir. Ancak nafakanın süresi bakımından Yargıtay, hâkimin takdir yetkisinin olduğunu kabul etmez. Yerleşik içtihatlar doğrultusunda irat olarak hükmedilen yoksulluk nafakaları süresiz olarak hükmedilir. Yoksulluk nafakası kurumunun temelinde, eşler arasındaki sosyal dayanışmanın boşanma sonrasında da belirli ölçüde devam etmesi düşüncesi yatmakla birlikte, aynı düzenleme aynı zamanda eşlerin kişisel ilişkilerinin de boşanmayı takiben makul bir süre içerisinde sona erdirilmesini amaçlamaktadır. Dolayısıyla, nafakanın süresiz olarak hükmedilmesi, boşanma sonrasında eşler arasındaki kişisel ilişkilerin tamamen sona ermemesine yol açmakta; bu durum ise uygulamada çeşitli sorunlara sebebiyet vermekte ve kanunun öngördüğü amacın ruhuna aykırılık teşkil etmektedir. Bu nedenle, süresiz nafaka uygulaması öğretide yoğun tartışmalara konu olmakta ve kurumun kanunun amacına uygun şekilde işlerlik kazanabilmesi için yeni bir yasal düzenleme yapılmasına duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır.

4. Karşılaştırmalı Hukukta Yoksulluk Nafakası

Eşler arasındaki dayanışmanın, evliliğin sona ermesinden sonra da devam etmesine dayanan yoksulluk nafakası her hukuk sisteminde düzenlenen bir kurumdur. Ancak nafakanın kapsamı, süresi ve şartları bakımından her sistem ayrı bir düzenleme ihtiva etmektedir.

İsviçre Medeni Kanunu’nda (ZGB) yoksulluk nafakası düzenlenmiş, nafakanın miktarı ve süresi belirlenirken hangi kıstasların esas alınacağı madde düzenlemesinde yer verilmiştir¹³. Buna göre; “evliliğin süresi, eşlerin evlilik süresince yükümlülükleri, yaşam standartları, eşlerin yaşları ve sağlık durumları, eşlerin gelir ve varlıkları, eşlerden beklenen çocuk bakımının kapsamı ve süresi, eşlerin mesleki eğitimi ile kariyer beklentileri ve yeniden çalışma hayatına katılabilmelerinin muhtemel maliyeti, emeklilik prim gelirleri, devlet ve özel kaynaklı diğer gelirler” göz önünde bulundurularak yoksulluk nafakasının süresine ve miktarına karar verilir. Böylece Türk hukuk sisteminden farklı olarak İsviçre hukuk sisteminde, nafakanın süresinin belirlenmesinde hâkime takdir yetkisi tanındığı görülmektedir.

Alman Medeni Kanunu’nda (BGB) ise evliliğin boşanma ile sona ermesi durumunda eşlerin birbirlerinden nafaka istemelerinden ziyade esas itibarıyla eşlerin kendi geçimlerini sağlamaları beklenir. Boşanma sonrası nafaka ancak bazı şartların varlığı durumunda ve eşin kendi geçimini

¹³ Schweizerisches Zivilgesetzbuch (ZGB) Art. 125/II, <https://lawbrary.ch/law/art/ZGB-v2019.01-en-art-125/> (Erişim Tarihi: 09.09.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon).

sağlayamayacak düzeyde olması halinde talep edilebilir¹⁴. Bu şartlar çocuk bakımı, yaşlılık, hastalık veya iş gücü piyasasına katılım için makul süre gibi nedenlerdir. Örneğin, boşanan eş, bakmakla yükümlü olduğu çocuğun doğumundan itibaren en az üç yıl süreyle diğer eşten nafaka talep edebilir (BGB §1570). Nafaka süresinin uzatılmasına ve kısaltılmasına hâkim hakkaniyet gereği karar verebilir. Alman hukuk sisteminde her ne kadar eşlerin kendi geçimini sağlaması kural, nafaka istisna olarak kabul edilse de yasada aranılan şartların varlığı halinde nafakaya hükmedilebilmektedir.

Fransız hukukunda ise süresiz nafaka sistemi istisnai bir düzenleme olarak ön görülmüş, genellikle tek seferlik veya süreli nafaka sistemi benimsenmiştir. Hâkim nafaka miktarını belirlerken evliliğin süresi, eşlerin sağlık durumu, yaşları, meslek durumları ve emekli aylığı gibi ölçütleri esas almaktadır (Kulaklı, 2018, s. 259). İngiliz ve Amerikan hukuk sistemlerinde de benzer düzenlemelerin olduğu, çoğunlukla belirli süreli ödeme veya toptan ödeme şeklinin benimsendiği, tarafların ekonomik özgürlüğünün mümkün olan en kısa sürede sağlanması amaçlanmaktadır.

Yabancı hukuk sistemleri incelendiğinde, TMK m. 175'in öngördüğü süresiz nafaka anlayışı yerine süreli ve aşamalı olarak azalan bir nafaka sisteminin ön görüldüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca hakimin nafaka miktarını belirlemede olduğu gibi nafaka süresinin tayininde de takdir yetkisini kullanabildiği görülmektedir. Bu doğrultuda Türk hukukunda da boşanma sonrası eşlerin ekonomik bağımsızlığını kısa sürede tesis etmeyi amaçlayan, süre konusunda hakime takdir yetkisi tanıyan yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğu açıktır.

5. Yoksulluk Nafakasının Sosyoekonomik Arka Planı ve Davranışsal Yaklaşım

Yoksulluk nafakası kavramı, sadece bireylerin evlilik birliğinin sona ermesi ile birlikte boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin taleplerinden ibaret olmayıp aynı zamanda tarafların sosyoekonomik yapıları ve davranışsal tepkileri ile de yakın ilişki içerisindedir.

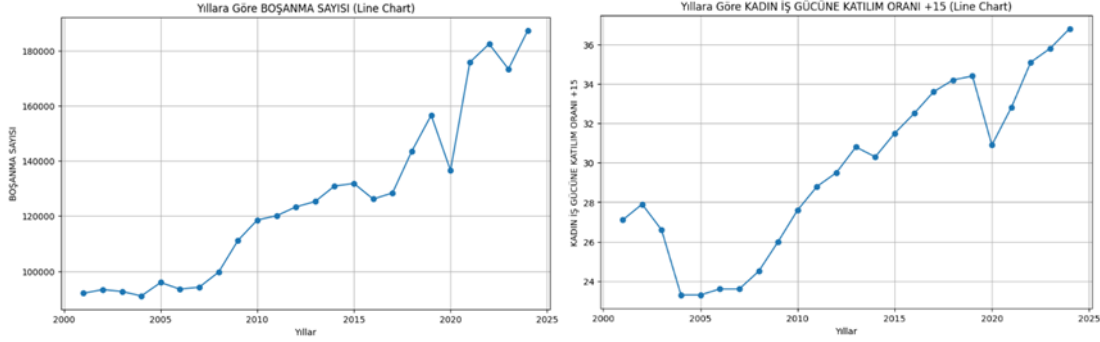
Evlilik birliği içerisinde, özellikle kadınların, iş gücü piyasasına katılım oranındaki düşüklük, kayıt dışı istihdamın yaygınlığı ve ev içi emeğin görünmemesi, boşanma sonrası yoksulluğa düşme sorununu arttırmaktadır. Bu nedenle yoksulluk nafakası sadece özel hukuk kapsamında incelenmesi gereken bir konu değil, sosyal politika kapsamında çok disiplinli yaklaşılması gereken bir kavramdır.

Yoksulluk nafakasının miktarının belirlenmesi, süresi ve kapsamı yönünden süregelen tartışmalar, tarafların davranışsal tepkilerinin bir sonucu olarak da karşımıza çıkmaktadır. Nafaka yükümlülüğü, eşler arasındaki ekonomik bağımlılığın devamı olarak kabul edilebildiği gibi, boşanmanın mali bir sonucu olarak tarafların yüklenmek durumunda kaldıkları sorumluluk olarak da kabul edilebilmektedir. Bu nedenle de yoksulluk nafakasının salt ekonomik unsurlarla açıklanamayacağı, tarafların psikolojik eğilimleri, algıları ve sosyal çevrelerinden etkilenen karar süreçlerinin de bu hususta

¹⁴ Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) § 1570, https://www.familienrecht-deutschland.de/Oberlandesgerichte/Neue_Seite_2 (Erişim Tarihi: 02.09.2025, Kazancı Hukuk Otomasyon).

dikkate alınması gerekmektedir. Nitekim, sosyoekonomik yönüyle bakıldığında yoksulluk nafakası, boşanma sonrası tarafların yoksulluğa düşmesini önleyici bir unsur ihtiva ederken, davranışsal yönden bireylerin karar alma süreçlerini, yeniden evlenme eğilimlerini ve ekonomik bağımsızlıklarını etkileyen çok boyutlu sonuçlar doğurmaktadır.

5.1. Boşanma, Kadın İstihdamı ve Eğitim İlişkisi

Açılan nafaka dava sayısını etkileyen birçok sosyoekonomik etmen bulunmaktadır. Bu çalışmada bu faktörlerden kadın iş gücüne katılım oranı ile kadın eğitim düzeyini ele alınacaktır.

2001–2023 dönemini kapsayan verilere göre, Türkiye’de kadınların eğitim düzeyinde ciddi bir artış olduğunu görülmektedir. Özellikle ortaöğretim, yüksekokul-fakülte ve yüksek lisans mezunu kadın oranlarındaki artış, kadınların işgücü piyasasında daha görünür hale geldiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu artış kadınların ekonomik bağımsızlığı üzerinde de açık şekilde etki oluşturmaktadır.

Eğitim düzeyindeki yükselişe rağmen, boşanma oranlarında gözlenen dalgalanmalar, toplumsal dönüşümün yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve davranışsal dinamiklerle şekillenen çok boyutlu bir süreç olduğunu göstermektedir.

Kadınların eğitim düzeyindeki artış, işgücüne katılım oranlarını yükseltmekte ve bu durum ekonomik bağımsızlığın güçlenmesine yol açmaktadır. Ancak ekonomik özgürlüğün artması, evlilik içi dinamikleri de dönüştürerek boşanma oranlarını etkileyebilmektedir (Ceylan & Gürsoy, 2023:90).

Kadınların işgücü piyasasında yer almalarını etkileyen çeşitli faktörler vardır. Evli kadınlar eşlerinin veya eşlerinin ailelerinin tutumundan dolayı işgücüne dahil olamayabilmektedirler ve boşanma sürecinden sonra yeterli nafaka alamamaları onları işgücü piyasasına itmektedir (Korkmaz, 2023:11). Kadınlar boşanma sonrası eski eşlerinden yeterli nafaka alamadıkları zaman işgücüne katılım sağlamak zorunda kalmaktadırlar. Özellikle kentsel alanlardaki yaşam maliyetlerinin yüksek olması ve yoksulluk ile karşı karşıya kalma ihtimalinin yüksek olması işgücüne katılım oranını artırmaktadır (Özer & Biçerli, 2003).

Kadınların işgücüne katılımını etkileyen en önemli faktörlerden bir tanesi eğitim düzeyi diğeri ise ailenin ekonomik statüsüdür. Ekonomik statüsü daha yüksek olan kadınlar ekonomik statüsü düşük olan kadınlara göre işgücüne daha az katılım sağlamaktadırlar (Aygeyik, 2016:36). Boşanma sonrasında

kadınların ekonomik statüsünün gerilemesi kadınları işgücüne katılmaya itmektedir. Aynı şekilde eğitim düzeyi yükselen kadınların nafaka davası açma olasılığı düşmekle beraber işgücüne katılımları artmaktadır.

5.2. Davranışsal Ekonomi Perspektifi

Modern toplumlarda boşanma, yalnızca yasal bir süreç olmanın ötesinde, kadınların ekonomik, psikolojik ve toplumsal davranışlarını şekillendiren çok boyutlu bir olgudur. Kadın ve erkeklerin işgücüne katılımının artması, toplumsal normların dönüşümü ve bireyselleşme eğilimi, evlilik bağlarını zayıflatarak boşanmayı daha görünür ve olası kılmaktadır. Ayrıca, bireylerin eşlerinden beklentileri ile gerçek deneyimleri arasındaki uyumsuzluk, boşanma kararında önemli bir psikolojik faktör olarak öne çıkmaktadır. Devlet yardımları ve sosyal destek mekanizmaları, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirerek boşanma sonrası davranışlarını ve yaşam planlarını şekillendirmektedir (Kucur & Kelebek, 2020).

Kadınların çocuk bakımına yönelik uzmanlaşmaları, boşanma veya eşin ölümü durumunda ekonomik savunmasızlık yaratmakta ve bu durum evlilik kararlarını ile kadınların işgücüne katılımını doğrudan etkilemektedir. Evli kadınların işgücüne katılımının artması, ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirerek boşanma olasılığını yükseltir ve boşanma sonrası kendi gelirlerini sağlayabilme yeteneklerini şekillendirir. Böylece davranışsal yaklaşım çerçevesinde, kadınların boşanma sonrası davranışlarını anlamak, yalnızca ekonomik rasyonellik değil, aynı zamanda toplumsal ve psikolojik faktörlerin etkilerini de dikkate almayı gerektirir (Becker, 1985).

Bireylerin boşanma kararları, ekonomik rasyonellikten öte, psikolojik tatmin, toplumsal normlar ve stratejik davranışlarla şekillenen çok boyutlu bir süreçtir. Eşler arası beklentiler ile gerçekleşen deneyimler arasındaki uyumsuzluk, bireylerin risk algısını ve alternatif yaşam planlarını değerlendirirken aldıkları kararları belirler. Kadınların eğitim ve mesleki becerilerini geliştirmesi ile ekonomik bağımsızlıklarının artması, boşanma sonrası kendi yaşamlarını organize etme ve gelir sağlama kapasitelerini güçlendirir. Aynı zamanda, devlet destekleri ve sosyal yardımlar gibi dışsal teşvikler, bireylerin davranışlarını ve stratejik tercihlerini biçimlendirerek, boşanma sürecinin ekonomik, psikososyal ve toplumsal faktörlerin etkileşimiyle anlaşılmasını mümkün kılar.

Boşanma süreci, ekonomik ve toplumsal faktörlerin yanı sıra bireylerin risk algısı ve psikolojik motivasyonları tarafından da şekillenir. Prospect Theory çerçevesinde, insanlar kazançlardan çok kayıplardan kaçınmaya eğilimlidir ve kararlarını bu kayıptan kaçınma davranışı doğrultusunda verirler (Kahneman & Tversky, 1979).

Bu durum, boşanma sürecinde kadınların mevcut ekonomik durumlarını, sosyal ilişkilerini ve yaşam standartlarını kaybetme riskini minimize etme çabalarını anlamak için kritik bir perspektif sunmaktadır. Kadınlar, eğitim ve mesleki becerilerini değerlendirerek kendi gelirlerini sağlayacak stratejiler geliştirir ve devlet destekleri ile sosyal yardımlar gibi dışsal teşvikleri de bu stratejik

kararlarının bir parçası olarak dikkate alırlar. Böylece, davranışsal yaklaşım çerçevesinde, boşanma sonrası davranışlar yalnızca ekonomik rasyonellikle değil, kayıp-aversion ve risk yönetimi gibi psikolojik süreçlerle de şekillenmektedir.

6. Veri Seti, Yöntem ve Bulgular

Bu çalışma 2009-2023 yılları arasında Dünya Bankası, TÜİK ve Adli Sicil İstatistiklerinden elde edilen boşanma sayıları, kadın istihdam oranları, işgücüne katılım oranı, kadınların eğitim düzeyleri ve açılan nafaka dava sayısını ampirik olarak analiz etmektedir. Yapılan analizde değişkenler arasındaki ilişkinin yapısını ifade edebilmek için hem betimsel hem de açıklayıcı modelleme teknikleri kullanılmıştır. Korelasyon analizleri ile değişkenler arasındaki ilişkinin yönü değerlendirilmiş olup ardından regresyon tabanlı bir karar ağacı uygulanmıştır. Veri madenciliği alanında çok sık kullanılan karar ağaçları yöntemi, elde edilen verilerin gözetimli olarak sınıflandırılmasını sağlayan algoritmalarından bir tanesidir (Çelik, Bozkurt Çetinkaya, & Ekşili, 2022:568).

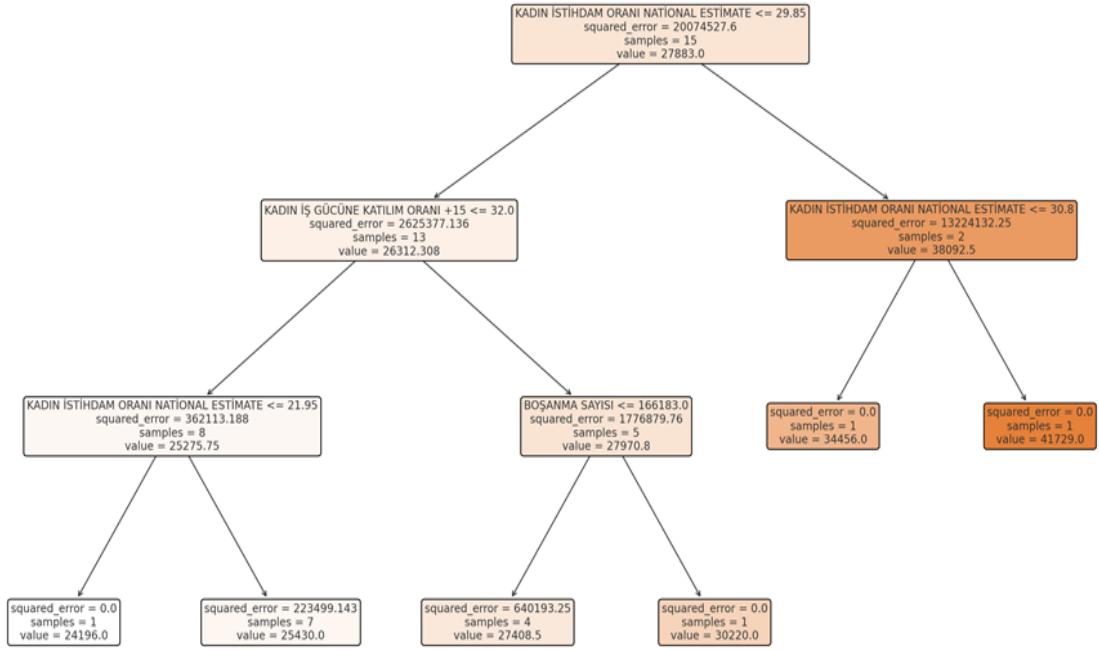
Çalışmada kullanılan sınıflandırma ve karar ağacı yöntemlerinden CART algoritması AID (Automatic Interaction Detection) isimli karar ağacı algoritmasının devamı kapsamında olup 1984 yılında Breiman ve arkadaşları tarafından sınıflandırma ve regresyon problemleri için önerilen bir yöntemdir. Karar ağaçları verileri belli bölme kriterlerine göre küçük veri kümelerine ayırır ve ağaç yapısı kök, iç düğüm, dal ve yaprak düğümlerinden oluşmaktadır. CART ağacı sürekli olarak bölünerek büyük ağacı oluşturmaktadır (Breimen, Friedman, Olshen, & Stone, 1984).

Bu çalışmada karar ağacı ile yöntemi ile hedeflenen; bağımlı değişken olan nafaka dava sayısı değerlerini belirlemede etkili olan bağımsız değişkenleri hiyerarşik yapıda sıralamaktır. Model, dallanarak karar kuralları üretmekte ve verinin doğal segmentasyonunu ortaya koymaktadır.

Bu yöntem, bağımlı değişkenin (boşanma sayısı veya nafaka davası sayısı) değerlerini belirlemede etkili olan bağımsız değişkenleri hiyerarşik yapıda sıralar. Model, dallanarak karar kuralları üretir ve verinin doğal segmentasyonunu ortaya koyar.

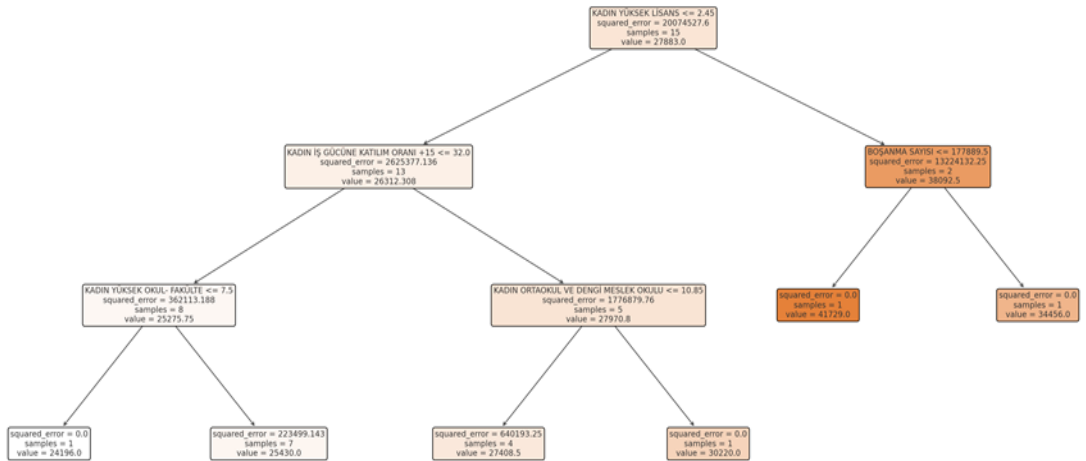
Açılan nafaka dava sayılarının bağımlı değişken olarak analiz edildiği bu modelde dallanma oluşurken hangi değişkenin hedef değişken üzerindeki varyansı en iyi azalttığına bakılmaktadır. Örnek olarak boşanma sayısının belirli bir eşiği açtığı durumlarda bu model, sonraki ayrımı bağımsız değişkenlerden kadınların işgücüne katılımı veya eğitim düzeyi üzerinden yapmaktadır. Sadece kadın işgücü katılım oranları ve istihdam oranlarının alındığı regresyon karar ağaçları modeli şu şekildedir;

Regresyon Karar Ağacı: Nafaka Davası Sayısı Tahmini

Regresyon karar ağaçları yöntemiyle yapılan bu analiz sonucunda kadınların işgücüne katılım oranı, nafaka davası sayısını etkileyen en belirleyici değişkenlerden bir tanesi olarak öne çıkmaktadır. Kadınların işgücü piyasasına aktif biçimde katılması, gelir elde etme olanaklarını genişletmekte; böylece boşanma sonrası ekonomik destek ihtiyacını azaltmaktadır. Bu durumda kadınların işgücüne katılım oranı ile nafaka talebi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu söylemek çok yerinde olacaktır. Kadınların işgücüne katılım sağlamasıyla birlikte ekonomik özgürlüklerinin artması nafaka taleplerini azaltmaktadır.

Regresyon Karar Ağacı (Tüm Değişkenler Dahil)

CART modelinin ikinci düzeyindeki analizde eğitim düzeyi yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi nafaka dava sayılarını azaltmaktadır. Özellikle üniversite eğitimi tamamlamış kadınların oranındaki artış nafaka dava sayısını düşüren bir etmen olarak tespit edilmiştir. Bu durumda kadınların eğitim seviyesi onların risk algılarını değiştirmekte ve kendi gelir kaynaklarını oluşturma eğilimleri nafaka talebinin yerine geçmektedir denilebilmektedir.

Her iki karar ağacından elde edilen sonuçlara bakıldığında kadın istihdamının ve kadınların eğitim düzeylerinin nafaka dava sayısı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bunun anlamı da; nafaka sisteminin sadece hukuki değil aynı zamanda sosyoekonomik bir olgu olduğudur. Görülmektedir ki; özellikle kadının eğitimi ve işgücüne katılımı nafaka talebi üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

7. Sonuç ve Politika Önerileri

TMK m. 175 kapsamında düzenlenen yoksulluk nafakasının amacı; sosyal adaleti sağlamaya yönelik, boşanma sonrasında ekonomik olarak daha zayıf duruma düşecek olan tarafın korunmasını sağlamaktır. Ancak toplumsal ve ekonomik koşullardaki değişiklikler, mevcut yasal düzenlemeyi tekrar gözden geçirmeyi gerekli kılmaktadır. Özellikle kadınların eğitim düzeylerindeki ve iş gücüne katılım oranlarındaki artış, yoksulluk nafakası düzenlemesinin süresizliğini tartışmalı hale getirmiştir. Kadınların ekonomik bağımsızlıklarının güçlenmesi ve boşanma sonrası tarafların ekonomik özgürlüklerinin mümkün olan en kısa sürede sağlanabilmesi amacıyla yoksulluk nafakasının süreli, mesleki yeterlilik, yaş, çocuk sayısı gibi bazı unsurlara bağlı olarak ve kademeli bir şekilde yeniden düzenlenmesi hasıl olmuştur.

Boşanma sonrası süresiz şekilde hükmedilen yoksulluk nafakası, taraflar arasındaki ekonomik bağımlılığın sürmesine neden olmakta ve kurumun amacına aykırı sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenle, İsviçre ve Almanya hukuk sistemlerinde olduğu gibi hakime takdir yetkisi tanıyan, süreli nafaka sistemine geçilmesi hem eşitlik ilkesine hizmet edecek hem de tarafların boşanma sonrası ekonomik özgürlüklerine sahip olmalarına imkân tanıyacaktır.

Türkiye’de uygulanan yalnızca hukuki bir düzenleme değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rolleri, ekonomik bağımsızlık ve davranışsal tercihlerin etkileşimiyle şekillenen çok boyutlu bir mekanizmadır. Çalışmamız kapsamında, belirtilen süre zarfında kadınların eğitim düzeylerinin ve istihdam oranlarındaki değişimin nafaka davaları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu araştırılmış ve regresyon karar ağacı (CART) analizinden elde edilen bulgulara göre kadınların eğitim düzeyleri ve istihdam oranlarındaki artışın açılan nafaka dava sayısını azalttığı ortaya koyulmuştur. Yani kadınların eğitim düzeyinin artması ile birlikte ekonomik bağımsızlıklarının güçlenmesi nafakaya olan bağımlılığı azaltmaktadır.

Nafaka sisteminin hem ekonomik hem de davranışsal dinamiklerle yeniden şekillenmesi gerekmektedir. Kadınların eğitim düzeyi ve işgücüne katılımındaki artış, toplumsal refahın artması kadar, nafaka kurumunun da sürdürülebilirliğini doğrudan etkilemektedir. Bu anlamda kadınlara yönelik

düzenlenecek mesleki yeterlilik eğitimlerinin artırılması kadın işgücüne katılımı artırarak eğitim farkındalığı yaratacaktır. Kadınların işgücüne katılımını artıracak politikaların oluşturulması nafakaya olan talebi azaltacağından davranışsal yaklaşım içeren sosyal destek programları tasarlanmalıdır. Bununla birlikte, kadınların yeniden istihdama katılımını teşvik eden düzenlemeler, nafaka süresini belirlemede esas alınacak unsurlar arasında sayılabilir. TMK m. 175 düzenlemesi kapsamında sosyal adaletin sağlanması amacıyla kullanılan “süresiz” ifadesi saklı tutularak, belirli şartlarda süreli hale getirilebileceği yönünde yasal düzenleme yapılması hukuki ve ekonomik anlamda bir gereklilik halini almıştır. Yeni yasal düzenlemede yaş, mesleki eğitim, çocuk sayısı, evlilik süresi ve çalışma yeterliliği; nafaka süresinin ve miktarının belirlenmesi hususunda temel alınacak ölçütler olarak kabul edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akıntürk, T.; Ateş, D. (2020). *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku (İkinci Cilt)*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Aygeyik, T. (2016). Türkiye’de Kadınların İşgücü Piyasasına Katılımını Etkileyen Faktörler: TÜİK Verileri Üzerine Bir Analiz, *Journal of Social Policy Conferences*, 80.
- Becker, G. S. (1985). *An Economic Analysis of the Family*. The Economic and Social Research Institute.
- Burcuoğlu, H. (2018). Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası ile İlgili Gözlemler, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 1-12.
- Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) § 1570, https://www.familienrecht-deutschland.de/Oberlandesgerichte/Neue_Seite_2
- Breimen, L., Friedman, J., Olshen, R., & Stone, C. J. (1984). *Classification and Regression Trees*. New York: Chapman and Hall/CRC.
- Ceylan, S., Gürsoy, H. (2023). Kadın İstihdamı Ve Boşanma İlişkisi: Türkiye Örneği, *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9.
- Çelik, S., Bozkurt Çetinkaya, Ö., Ekşili, N. (2022). Çalışan Performansı Ölçeğindeki İfadelerin Karar Ağacı Algoritması ile Belirlenmesi, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9.
- Dural, M.; Ögüz, T.; Gümüş, M. A. (2018). *Türk Özel Hukuku (Cilt III) Aile Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Erdem, M. (2019). *Aile Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Erdem, M.; Makaracı-Başak, A. (2022). *Aile Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Eren, F. (2014), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kahneman, D., Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk, *Econometrica*, 47.
- Kılıçoğlu, A. (2019). *Aile Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kocabaş, G. (2013). Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (MUHF-HAD)*, 19 (1), 357–392. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/793412>
- Korkmaz, Ö. (2023). Kadınların İşgücüne Katılma Eğilimleri: Türkiye Örneği. TISK Akademi.

- Kucur, F., Kelebek, Ö. (2020). Boşanmış Kadınların Boşanma Aşaması, Süreci ve Sonrasında Yaşadıkları Zorluklar: Esenler SHM Örneği, *Sosyal Şiyaset Konferansları Dergisi*, 80.
- Kulaklı, E. (2018). Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 237-268.
- Özer, M., Biçerli, K. (2003). Türkiye'de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3.
- Özta, B. (2015). *Aile Hukuku*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Schweizerisches Zivilgesetzbuch (ZGB) Art. 125/II, <https://lawbrary.ch/law/art/ZGB-v2019.01-en-art-125/>
- Velidedeoğlu, H. V. (1965): *Türk Medeni Hukuku Cilt: II Aile Hukuku*, İstanbul: Nurgök Matbaa.
- Tekinay, S. S. (1990): *Türk Aile Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi.